

Основни резултати от оценката на ефикасността и въздействието на Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“

Информационно събитие за представяне на резултатите от оценката на приноса на подкрепата от ЕСИФ за постигане на целите на Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“ 2014-2020

13.07.2023 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Съдържание

- Ефикасно ли е изпълнението на ОПИМСП?
- В каква степен крайните получатели биха били финансирани без подкрепата на ОПИМСП?
- В каква степен крайните получатели биха реализирали своите инвестиции без подкрепата на ОПИМСП?
- Съпоставка на МСП, получили подкрепа по ОПИМСП с предприятия, ползвали друго банково финансиране
- Какви са нетните ползи за икономиката?
 - Принос към постигане на териториално сближаване
 - Принос към макроикономическото развитие
 - Ефекти върху развитието на конкурентоспособността на МСП
- Основни препоръки от изготвената оценка

Ефикасно ли е изпълнението на ОПИМСП?

1) На ниво програма:

- Изпълнението на ОПИМСП е ефикасно: целевият резултат е постигнат с относително ниски за пазарните реалности разходи.
- Постигнатите стойности на показателите за изпълнение са значително по-високи от първоначално заложените, без да има допълнително повишаване на разходите.

На ниво подкрепени предприятия

- Подкрепените предприятия се характеризират със значително по-високи нива на дългосрочни и краткосрочни задължения към финансови институции, които нарастват съответно със 160% и 141% за периода преди и след получаване на подкрепата (за сравнение при контролната група тези изменения са съответно 27% и 39%).
- В същото време подкрепените МСП са реализирали нетни лихвени приходи, които възлизат на приблизително 1% от разходите за дейността, за разлика от контролната група МСП, за които финансовият резултат е огледален – нетни лихвени разходи съответстващи на приблизително 1% от разходите за дейността.
- Това е показателно за много по-ниска цена на финансирането при подкрепените предприятия.

В каква степен крайните получатели биха били финансирани без подкрепата на ОПИМСП?

- Немалка част от подкрепените предприятия трудно биха били финансирани без подкрепата на ОПИМСП, най-вече:

Микропредприятията

Иновативните
предприятия

Новостартиращите
предприятия

- 80% от всички подкрепени предприятия са имали намерения да потърсят алтернативно финансиране, ако кредитът по програмата не е бил достъпен. 20% посочват, че не са имали възможност да потърсят алтернативно финансиране.
- Крайните получатели на помощта в по-малка степен са ползвали като финансов ресурс средствата на собственика в сравнение с контролната група фирми (55% при подкрепените предприятия, спрямо 74% при контролната група). Също така, крайните получатели в по-малка степен разчитат на заем от близки и приятели (30% при подкрепените предприятия спрямо 46% при контролната група).
 - Прилагането на кредитния ресурс по линия на инициативата има ефект на заместване по отношение на основните неформални източници на финансиране, ползвани от българските МСП.

В каква степен крайните получатели биха били финансирани без подкрепата на ОПИМСП?

Достъп до финансиране на МСП: използване на източници на финансиране

	Предприятия, получили помощ по ОПИМСП	Контролна група предприятия
Овърдрафт по разплащателна сметка	80.8%	42.9%
Инвестиционен банков кредит	77.4%	43.2%
Банков кредит за оборотни средства	77.1%	52.8%
Финансов лизинг (за покупка на оборудване автомобили и други)	75.9%	38.7%
Кредитна карта	68.2%	45.5%
Средства на собственика /собствениците на предприятието	54.5%	73.5%
Финансиране от европейските фондове	38.5%	26.7%
Финансиране от правителствена програма други местни и чуждестранни програми	30.4%	28.6%
Заем от близки и приятели	30.0%	46.4%
Кредит /и със специално предназначение	15.0%	14.8%

В каква степен крайните получатели биха реализирали своите инвестиции без подкрепата на ОПИМСП?

- За 69% от крайните получатели, инвестициите, които са направили, е нямало да бъдат възможни без получаването на кредита по финансовия инструмент.
- Една четвърт от крайните получатели (25.4%) са комбинирали подкрепата с ползването на други инструменти по линия на кохезионната политика, като **18.8%** от подкрепените предприятия заявяват, че са ползвали подкрепа по линия на ОП „Конкурентоспособност“ и ОП „Иновации и конкурентоспособност“, **12.5%** - по линия на ОП „Развитие на човешките ресурси“, **3.1%** - по линия на ОП „Регионално развитие“ и ОП „Региони в растеж“, а **15.6%** по линия на други програми на ЕС.
- Предприятията, които са получили подкрепа имат по-голяма инвестиционна, кредитна и бизнес активност в сравнение с контролната група от предприятия, които също са получатели на кредити през същия период.

Съпоставка на МСП, получили подкрепа по ОПИМСП с предприятия, ползвали друго банково финансиране

Процент от МСП с положителни бизнес резултати: сравнение между подкрепени предприятия и неподкрепени предприятия, които са ползвали банкови кредити

Показатели за бизнес представяне през 2021-2022	Неподкрепени МСП, ползвали инвестиционен банков кредит	Неподкрепени предприятия, ползвали банков кредит за оборотни средства	Подкрепени предприятия
Увеличени приходи от продажби	62.5%	55.8%	69.8%
Реализиран внос	48.2%	42.0%	37.5%
Реализиран износ	34.9%	30.5%	31.3%
Висока добавена стойност на изнасяните продукти и услуги	56.7%	48.6%	88.9%
Нови работни места (увеличение на броя на наетите)	33.7%	26.7%	50.5%
Увеличени разходи за заплати на персонала	87.2%	76.7%	66.4%
Растеж на пазарния дял	30.2%	23.3%	25.0%
Инвестиции в нови технологии (през последните пет години)	78.8%	66.7%	87.5%

Съпоставка на МСП, получили подкрепа по ОПИМСП с предприятия, ползвали друго банково финансиране

- Като цяло, фирмите, които така или иначе получават банково финансиране се справят относително добре по отношение на показателите за бизнес представяне.
- В същото време, кандидатствалите и получили подкрепа предприятия постигат резултати, които се доближават по стойност до тези на МСП, които ползват банково финансиране.
- Положителни и важни резултати от подкрепата са:
 - Сред подкрепените фирми-износители, делът на тези, които реализират износ предимно или изцяло с висока добавена стойност, е 88.9%.
 - Делът на подкрепените фирми, които са инвестирали в нови технологии през последните пет години е 87.5%.

Подкрепата е достигнала до фирми, изнасящи продукти и услуги с висока добавена стойност и инвестиращи в нови технологии.

Фирмите, получили подкрепа, са инвестирали повече в нови технологии и са реализирали по-голям износ на продукти и услуги с висока добавена стойност в сравнение с МСП, които ползват друго банково финансиране.

Какви са нетните ползи за икономиката?

- В резултат от общия алокиран ресурс по ИМСП в размер на 102 млн. евро, в икономиката на страната са влезли в оборот 580.4 млн. евро, които са предоставени под формата на кредитен ресурс на МСП.

Пряк ефект

- ограничен до размера на предоставеното финансиране.

Допълнителен ефект

- допълнително генерирани инвестиции от всички предприятия в страната.

Верижни ефекти

- разширяване на икономическата дейност и последващо съсредоточаване на инвестициите в производства с по-висока добавена стойност, в т.ч. по-високо-технологични и интензивни на знание дейности. Иновационната дейност от своя страна влияе положително върху износа, потреблението, добавената стойност, бюджетните приходи, икономическия растеж и т.н. в дългосрочен план.

Споделено от предприемачите

- *„Кредитът ми даде най-вече спокойствие.“*
 - Изтегленият кредит е послужил за закупуване на материали, тъй като в резултат от Ковид-19, дейността и приходите на фирмата се свиват. Кредитът пряко допринася за увеличението на оборотните средства. Благодарение на това, фирмата успява да произведе и реализира повече продукция. По този начин успява да задели пари за нови машини. В резултат на по-доброто технологично оборудване, предприятието увеличава пазарния си дял. Увеличението на работата поставя необходимост и от наемане на нови служители.

Споделено от предприемачите

- *„Средствата не бяха големи, но ни помогнаха да подновим работата си, да върнем работата на служителите си след Пандемията (от Ковид-19). Това беше главната ни цел. ... Може би без този кредит нямаше да можем да подновим работата си след Пандемията, тъй като няхмахме нужните средства.“*
 - Предприятието е в ресторантьорския бизнес и се налага да затвори по време на пандемията от Ковид-19. След като приключват ограниченията върху заведенията за обществено хранене, предоставените средства от кредита са помогнали на бизнеса да поднови дейността си, в т.ч. да закупи стока. Ресторантът започва да предлага и храна за вкъщи. Оборътът се увеличава, както и общият обем работа. Това налага увеличаване на персонала.

Споделено от предприемачите

- *„Успяхме да внедрим технологиите по-леко и бързо, като закупим и последното оборудване, което ни беше необходимо, така че да заработим един месец след приключване на инвестицията.“*
 - Кредитът е бил необходим като допълващ ресурс към по-голяма инвестиция в работни помещения. Чрез кредита фирмата е закупила всички необходими елементи от оборудването. Подобрени са се бизнес процесите. Без предварително да е търсен такъв ефект, новите технологични мощности дават възможност за дистанционна работа по време на пандемията. Едновременно с това са покрити съвременните стандарти на работа. В момента фирмата има едно от най-добрите оборудвания за дейността си и дори конкурира много западни компании в бранша.

Какви са нетните ползи за икономиката?

14 629 новосъздадени работни места, които съответстват на увеличението в числеността на персонала при крайните получатели за периода 2015 – 2021 г. Общото нарастване на разходите за персонал в тези МПС е **1 101.1** млн. лв.

Общото увеличение в приходите от дейността на всички подкрепени предприятия за периода 2015-2021 г. възлиза на **8 852.1** млн. лв.

Общото увеличение в размера на дългосрочните активи на всички подкрепени предприятия за периода 2015-2021 г. е **2 272.1** млн. лв.

Принос към макроикономическото развитие

- Основните макроикономически ефекти, заложиени да бъдат постигнати в резултат на изпълнението на Програмата, са постигане на по-висок икономически растеж и по-високи нива на заетост.
- Програмата е насочена към подпомагане и повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта на предприятията чрез улесняване на достъпа до финансиране.

Принос към постигане на териториално сближаване

- Изпълнението на Инициативата оказва положително въздействие върху стимулирането на регионалното икономическо развитие, особено в районите с високи равнища на заетост. По този начин то може да допринесе за преодоляването на икономическите, социалните и териториалните различия и сближаването на регионите в България.
- Проявлението на този положителен принос е в различна степен по отношение на шестте райони за планиране.
- Налице е изкривяване по отношение на регионалния фокус в посока Южна България и по-развита Югозападен район. Това се дължи на факта, че финансовият инструмент е пазарен и води до проявяване на ефекта на селекцията и самостоятелния подбор (*selection* и *self-selection bias*) – по-жизнеспособните предприятия, които проявяват интерес, кандидатстват и получават подкрепа, и които в същото време са предпочитани от търговските банки, са концентрирани в по-развитите райони.
- През 2015 г. броят на наетите лица в подкрепените МСП от района е 26.7 хил., а през 2021 г. - 35.3 хил. Брутният ефект от прилагането на ФИ в този район по отношение на увеличената заетост се равнява на **31.4%**.
- Икономически изоставащите райони регистрират значително по-ниски нива на този брутен ефект (въпреки значително по-ниските нива на заетост в подкрепените предприятия): за Северозападен район той е **10.1%**, в Северен централен – **15.4%**, в Североизточен – **14.2%**, в Югоизточен – **16.9%** и Южен централен – **15.5%**.

Принос към постигане на териториално сближаване

Дял от подкрепените предприятия със спад, без промяна и увеличение за периода 2015-2021 г. по избрани показатели за бизнес представяне и райони за планиране

		Северо-западен	Северен централен	Северо-източен	Юго-източен	Югозападен	Южен централен
Приходи от дейността - изменение 2015-2021	Спад	30.9%	26.3%	31.7%	32.9%	29.9%	25.2%
	Без промяна	0.3%	1.1%	0.8%	0.6%	0.7%	0.8%
	Увеличение	68.8%	72.6%	67.5%	66.5%	69.4%	74.1%
Персонал брой - изменение 2015-2021	Спад	36.3%	33.7%	37.6%	37.4%	31.1%	32.5%
	Без промяна	14.5%	14.3%	15.7%	14.0%	17.8%	15.0%
	Увеличение	49.2%	52.0%	46.8%	48.6%	51.1%	52.6%
Активи - изменение 2015-2021	Спад	30.6%	23.7%	25.4%	25.1%	25.9%	18.7%
	Без промяна	0.9%	1.1%	1.0%	1.5%	0.6%	0.8%
	Увеличение	68.5%	75.1%	73.6%	73.4%	73.5%	80.5%
Среден разход за персонал - изменение средно на лице 2015-2021	Спад	26.0%	32.0%	34.1%	31.7%	35.4%	30.8%
	Без промяна	2.2%	1.1%	0.3%	0.4%	0.2%	1.3%
	Увеличение	71.9%	66.9%	65.7%	67.9%	64.4%	67.9%

Принос към макроикономическото развитие

- Въпреки ограничения размер на ресурса, подобреният достъп до финансиране води до по-висока бизнес активност, икономически растеж и създаване на нови работни места.
- Към края на 2022 г. нетните ефекти върху ключови макроикономически показатели от изпълнението на Програмата са положителни и осезаеми:

0.07% върху
реалния БВП

0.06% върху
износа на стоки и
услуги и 0.04%
върху вноса

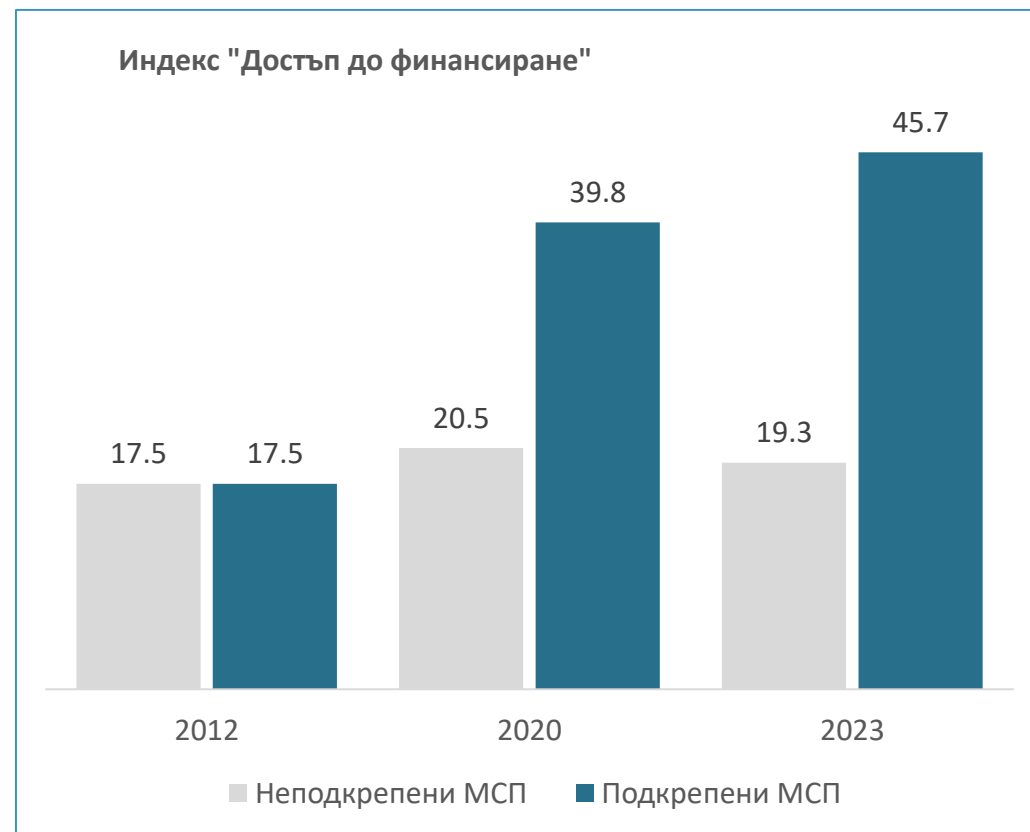
0.04% върху
частните
инвестиции

0.08% върху
заетостта

0.14% върху
средната работна
заплата

Принос към макроикономическото развитие: достъп до финансиране и инвестиции

- За периода 2014-2019 г. наблюдаваното увеличение на дела на кандидатствалите и успешно получили банков заем МСП в България е от 7 пр.п., а на дела МСП получили цялата поискана сума при кандидатстването за кредит е от 14 пр.п.
- Средната стойността на индекса „Достъп до финансиране“ за МСП в България през 2012 г. възлиза на 17.5 индексни пункта, докато за 2023 г. тя е 21.0. За подкрепените предприятия тази стойност е много по-висока: **45.7**.
- Получателите на помощта почти удвояват своите активи, в т.ч. и дълготрайните си материални активи: подкрепените предприятия са реализирали интензивна инвестиционна дейност, която е почти пет пъти по-висока от обичайната за предприятията от контролната група.
- Общото увеличение в размера на дългосрочните активи на всички крайни получатели от 2.3 млрд. лв.

Ефекти върху развитието на конкурентоспособността на МСП

- Освен на подобрения достъп до финансиране, реализирането на ОПИМСП е допринесло и върху подобряване на други ключови фактори за конкурентоспособност на МСП в България:

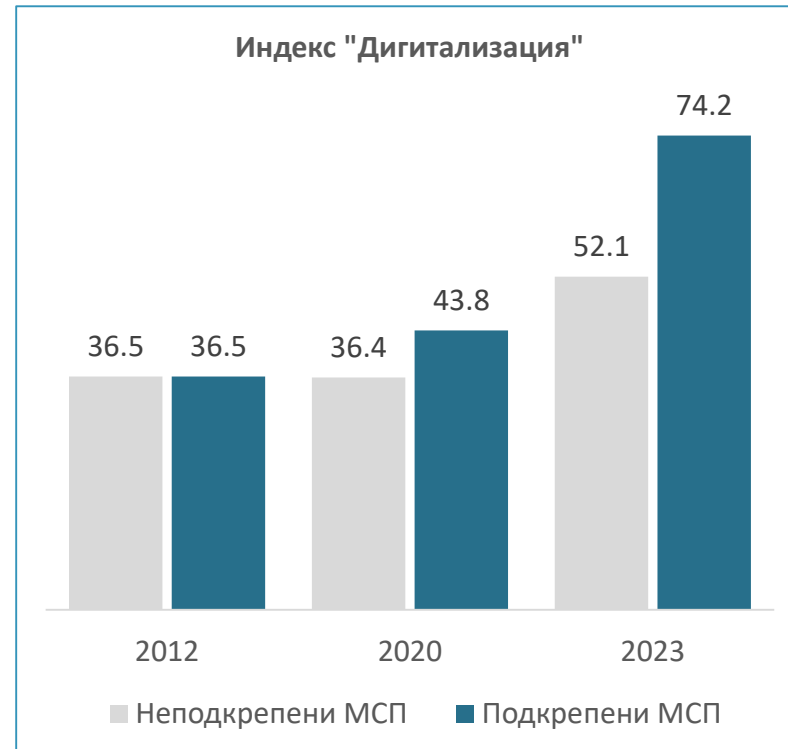
Подобряване на
достъпа до пазари и
насърчаване на
интернационализацията

Повишаване нивата на
дигитализация

Насърчаване на
иновациите

Насърчаване на
предприемаческата
дейност и в частност
подкрепа за стартиращи
предприятия

Фактори за конкурентоспособност на МСП: сравнение между подкрепените и неподкрепените предприятия

Основни препоръки от изготвената оценка

- ОПИМСП е успешна и прилагането на финансовия инструмент следва да бъде продължено. Постигнатите положителни резултати от натрупания опит и добитият опит от страна на всички участници в процеса на предоставяне на помощта са важна предпоставка за постигане на висока ефикасност и ефективност на подобни бъдещи програми.
- Финансовият ресурс по ОПИМСП е ограничен, а броят на подкрепените предприятия обхваща едва 1,25% от всички предприятия в страната.
 - Това ограничава съществено преодоляване на икономическите, социалните и териториалните различия.
 - Реалистична би била цел програмата да повиши обхвата си до 3% от предприятията: два пъти по-голям кредитен портфейл (включващ около 8 000 кредита).
- Към момента, териториалното разпределение на получателите съответства напълно на разпределението на предприятията на територията на страната.
 - Нужен е териториален фокус, чрез който предприятия в икономически по-слаборазвитите региони да имат по-голям дял сред получателите, така, че инвестицията да допринесе в по-голяма степен за преодоляване на териториалните различия.

Основни препоръки от изготвената оценка

- Начинът на прилагане на подобен инструмент е съобразен с кредитната политика, която провеждат финансовите институции.
 - Да се вземе предвид дали в обхвата на ОПИМСП, да не бъдат включени и овърдрафт кредити, които увеличават своя брой и дела си в общия размер на кредитния ресурс. Това би отговорило на потребностите от оборотни средства и на нуждите на динамично развиващите се предприятия.
- При бъдещо структуриране и прилагане на сходен финансов инструмент следва да продължи практиката да бъдат правени предварителни анализи на кредитирането на МСП и да бъдат отчитани нуждите на пазара и очакванията на икономическите агенти, които са динамични и определени от редица вътрешни и външни икономически, социални и политически фактори.
 - Административните тежести следва да бъдат регулярно редуцирани в максимална степен, за да се избегне ненужно затрудняване на финансовите посредници, което впоследствие се прехвърля на техните клиенти – подкрепяните МСП. (Около 6 хил. предприятия са проявили интерес към ОПИМСП, но не са кандидатствали, а приблизително 2 хил. предприятия са направили неуспешен опит да получат подкрепа по програмата. Административните тежести също са сред причините, водещи до този резултат.)

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Благодаря Ви за вниманието!

доц. д-р Ралица Симеонова-Ганева, „Сигма Метрикс“ ДЗЗД

E: ralitsa@sigma-hat.com

